

Examen VWO

2017

tijdvak 1
woensdag 10 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Dit examen bestaat uit 39 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 72 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in goedlopend Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Mannen? Nee vrouwen zijn bevoorrecht

(1) Er zijn vijftig jaar voorbij sinds Betty Friedan, de latere hogepriesteres van het feminisme, haar *The feminine mystique* publiceerde.
5 En wat voor vijftig jaar zijn dat geweest! Miljoenen boeken, artikelen en interviews hebben ons duidelijk gemaakt dat vrouwen gediscrimineerd, verdrukt, gebruikt en misbruikt worden door mannen. Het spervuur
10 aan beschuldigingen is intens en meedogenloos. Het begint wanneer we op de kleuterschool zitten en vergezelt ons vaak tot aan het graf.
15 (2) Maar zijn de beschuldigingen ook waar? Hebben vrouwen het ook werkelijk slechter dan mannen? Wanneer dat zo is, hoe kan het dan dat de maatschappij mannelijke
20 scholieren altijd veel harder behandelt om volwaardig lid van de maatschappij te worden dan vrouwen – vanaf het oude Egypte tot aan de moderne militaire academies
25 (voordat deze gemengd werden)?
(3) Hoe komt het dat mannen, vanaf de Bijbelse Jakob tot aan het hedendaagse India, altijd moeten betalen voor het recht op trouwen terwijl
30 vrouwen dat niet hoeven? Hoe komt het dat mannen, vanaf het moment dat aan Adam werd gezegd dat hij ‘in het zweet zijns aanschijns’ zou eten, tot op de dag van vandaag praktisch
35 altijd het zwaarste, smerigste en allergevaarlijkste werk uitvoeren en de overgrote meerderheid van werkgerelateerde ongelukken ondergaan? Hoe komt het dat in de meeste
40 landen vanaf Talmoedische tijden tot aan het heden, de wet mannen altijd heeft verplicht hun vrouwen te

verzorgen, maar nooit andersom? Hoe komt het dat vrouwen volgens
45 een VN-onderzoek in dertien verschillende landen twee keer zoveel uur per dag besteden aan slapen, rusten, eten, opmaken en *socializen* dan mannen?
50 (4) Duizenden jaren geleden kon seriemoordenaress Medea¹⁾ in de Griekse mythologie ongestraft in een wagen wegekomen die haar ter beschikking was gesteld door de
55 zonnegod Helios. In het Texas van vandaag worden veroordeelde mannelijke moordenaars vaker geëxecuteerd dan vrouwelijke – de verhouding is tien op een. Wanneer
60 het rechtssysteem in de Verenigde Staten vrouwen hetzelfde zou behandelen als mannen, zou het aantal vrouwelijke gevangenen in het kwadraat zijn toegenomen. Sinds de
65 oorlog is uitgevonden, zijn vrouwen nooit gedwongen te vechten; dat is zelfs van toepassing op het hedendaagse Israël, het enige land in de geschiedenis dat vrouwendienstplicht
70 kent.
(5) Vandaag heeft ieder noemenswaardig ziekenhuis een afdeling voor vrouwenziekten, met name voor borstkanker. Maar gelijkwaardige
75 klinieken om prostaatcancer te behandelen zijn zeldzaam, terwijl prostaatcancer toch net zo dodelijk is, zo niet iets dodelijker. In veel ontwikkelde landen worden er twee van
80 iedere drie dollars in de medische zorg aan vrouwen besteed. De financiering van medisch onderzoek is nog onevenwichtiger.
(6) En er is meer. Telkens wanneer

85 er zich een gijzelingssituatie voor-
doet, zijn het de vrouwen (en
kinderen) die als eersten worden
vrijgelaten. Zelfs wanneer een klim-
partij in de bergen mislukt, wordt ver-
90 wacht dat de mannen zich opofferen
voor de vrouwen en niet andersom.
Op tv is mannenbloed goedkoop –
een schrijver beweert dat er twee-
honderd mannen sterven op het
95 scherm voor iedere vrouw die hun lot
deelt. Op hetzelfde medium is een
vrouwendood altijd een tragedie,
behalve wanneer ze een echt slecht
karakter heeft. Maar wanneer een
100 man sterft, is het óf zijn eigen schuld
óf is zijn dood onderdeel van het
vermaak.

(7) In dit verband kan ik ook wijzen
op de zogenoemde 'dubbele
105 standaard'. Die laat zien dat de
dingen niet zo eenvoudig zijn als ze
lijken. In het Oude Testament wordt
de man die zijn zus verleidt, ter dood
gebracht. De tekst bevat geen enkel
110 woord over het omgekeerde. In het
Byzantijns recht moest de man die
schuldig was aan hoererij een boete
betalen – die gedeeltelijk naar de
vrouw ging met wie hij geslapen had.
115 Wanneer hij niet kon betalen, moest
hij de amputatie van een lidmaat
ondergaan – omgekeerd gebeurde
dat echter niet. In veel culturen zijn
mannelijke homoseksuelen met groot
120 machtsvertoon vervolgd, maar

lesbische vrouwen bleven onaange-
raakt. Terwijl zo'n tienduizend homo-
sexuelen in de concentratiekampen
stierven, blijkt geen enkele lesbische
125 vrouw ooit gearresteerd te zijn om
diezelfde reden.

(8) Kortom, vrouwenonderdrukking is
een mythe. Is een leugen. Voor ieder
nadeel dat het vrouw-zijn met zich
130 meebrengt, zijn er privileges die zij
alleen geniet. In werkelijkheid zijn het
de mannen die het meeste werk in
het leven doen, moeilijkheden
verdragen en als gevolg daarvan
135 sterven. Niet toevallig is hun levens-
verwachting vandaag de dag in 194
van de 194 landen lager dan die van
vrouwen.

(9) Mannen kunnen weliswaar geen
140 kinderen baren, maar zijn wel, fysiek
gesproken, de sterkere sekse. De
huidige situatie, waarin vrouwen
bevoorrecht zijn ten opzichte van
mannen, moet daarom ook blijven
145 zoals deze is. Iedereen van ons is uit
een vrouw geboren. Als volwassen
man zou ik niet willen dat vrouwen
zich voor mij opofferen (als kind is
het een ander geval). Het zou echter
150 fijn zijn wanneer we, te midden van
de tsunami aan rioolinhoud die
feministen de laatste vijftig jaar over
onze hoofden uit hebben gegoten,
van tijd tot tijd een vriendelijke
155 vrouwenstem konden horen die zegt:
"Dank je, vriend."

naar: Martin van Creveld

uit: NRC Handelsblad, 19 & 20 oktober 2013

*Martin van Creveld (1946) is emeritus professor aan de Hebreeuwse
Universiteit in Jeruzalem en is auteur van boeken over militaire strategie.*

noot 1 Medea was in de Griekse mythologie een tovenaars, getrouwd met Jason. Hij nam
haar mee naar Griekenland, maar liet haar in de steek voor de dochter van de koning
van Korinthe. Daarop nam Medea gruwelijk wraak door hun twee zoontjes te
vermoorden alsook de koning van Korinthe en zijn dochter. Met een drakenwagen,
gezonden door haar grootvader Helios, vluchtte Medea weg.

Tekst 1 Mannen? Nee vrouwen zijn bevoorrecht

In alinea 2 en 3 van tekst 1 lijkt indirect een opvatting te worden uitgesproken.

- 1p 1 Hoe luidt deze opvatting? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

In alinea 4 van tekst 1 wordt een vergelijking gemaakt tussen Medea en de huidige situatie in Texas.

- 1p 2 Met welk doel wordt deze vergelijking gemaakt? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 1p 3 Hoe kan de strekking van alinea 6 van tekst 1 het beste worden samengevat? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 1p 4 Hoe kan de strekking van alinea 7 van tekst 1 het beste worden samengevat?

- A Al eeuwenlang worden vrouwen bij vervolging voor seksuele gedragingen bevoorrecht.
- B De normen voor seksueel gedrag zijn minder stringent voor vrouwen dan voor mannen.
- C De praktijk dat vrouwen seksueel worden bevoorrecht is wereldwijd aanwijsbaar.
- D Het is een wijdverbreid misverstand dat mannen worden beoordeeld ten opzichte van vrouwen.

- 1p 5 Welk standpunt wordt in tekst 1 ingenomen als het gaat om de positie van vrouwen en mannen?

- A Het is terecht dat vrouwen bevoorrecht worden, omdat dat al eeuwenlang het geval is.
- B Het is terecht dat vrouwen bevoorrecht worden, omdat ze nu eenmaal zwakker zijn.
- C Mannen moeten bevoorrecht worden, omdat ze al eeuwenlang achtergesteld worden.
- D Mannen moeten bevoorrecht worden, omdat ze het nu slechter hebben dan vrouwen.

Alinea 3 van tekst 1 bevat opvallend veel vragen.

- 1p 6 Welke drogreden zou een kritisch lezer kunnen zien in dit herhaaldelijk gebruik van vragen?
- A De bewijslast wordt ontdoken.
 - B De tekst bevat een persoonlijke aanval.
 - C Er wordt een cirkelredenering gegeven.
 - D Het publiek wordt bespeeld.
 - E Het standpunt wordt vertekend.

De redenering die in tekst 1 wordt uitgewerkt, kan worden samengevat met behulp van onderstaand schema. Eén van de cellen is al ingevuld.

- 3p 7 Neem het schema over en vul het verder aan. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 35 woorden.

Standpunt	
Argumentatie	meerdere argumenten
Conclusie	
Aanbeveling	

Vrouwen bevoorrecht? Nee, ze zijn juist bezig met een inhaalslag

(1) “Het gaat slecht met mannen” is gelukkig niet meer bijna hetzelfde als zeggen: “Het gaat slecht met de mensheid.” Integendeel, apocalyptisch geschreeuw over de teloorgang van de man (feminisering! over-emancipatie!) scoort. Dat heeft professor Martin van Creveld met zijn boek *De bevoorrechte sekse* goed begrepen. Wie stelt dat er wordt gerammeld aan de poorten van de gevestigde orde, kan rekenen op aandacht.

(2) In werkelijkheid is de redenering van de professor niets meer dan verkapte borstklopperij: de kracht van de man verzwakt de man. Helemaal nieuw is dit argument niet. Simone de Beauvoir¹⁾ analyseerde in *De tweede sekse* dat de unieke kracht van de vrouw, het baren, haar benadeelde. Mannen kunnen alleen maar doden, terwijl vrouwen leven kunnen schenken. Dit vermogen kunnen de mannen onmogelijk evenaren en daarom onderdrukken ze de vrouw. Zou de man de nieuwe tweede sekse zijn en zou zijn kracht (doden) ook zijn zwakte vormen, dan zou je hieruit kunnen concluderen dat vernietiging (m), en niet leven schenken (v), vandaag de dag als indrukwekkendste kracht wordt gezien. Dat is een cynische conclusie. Bovendien is zo’n redenering een veel te verregaande reactie op Van Crevelds pleidooi. Want behalve enkele feitelijke onjuistheden en een ietwat bijzondere lezing van Medea, staat er niets nieuws in zijn stuk.

(3) Eén punt maakt hij wel, namelijk

dat we soms openlijk over de minder vanzelfsprekende kanten van emancipering moeten nadenken, zonder dat zulke vraagstukken direct worden weggezet als anti-emancipatorisch. Het vergruizen van het kerngezin als hoeksteen (seriële monogamie, mede mogelijk gemaakt door economische zelfstandigheid), de toestroom van vrouwen op de arbeidsmarkt en de onderbelichte rechten van vaders (waarom blijft het kind na scheiding doorgaans bij de moeder en moet de vader krampachtig bewijzen dat hij een goede ouder is?) – ze zijn het bediscussiëren waard. Sowieso moet de illusie dat iedereen eenzelfde opvatting over het goede leven heeft op de schop, zonder dat het een emancipatorische poging als quota direct uitsluit.

(4) Maar waar Van Creveld over de werkelijkheid lijkt te willen schrijven, schuwt hij het absurde niet. Zo baalt hij er nog altijd van dat de hoerige man in het Oude Testament ter dood werd veroordeeld. Die wrok kan ik hem niet kwalijk nemen. Historische verhalen bepalen immers onze hedendaagse moraal. Maar het probleem is nu juist dat Van Creveld het gewicht van het verleden negeert, zodra het hem uitkomt. Dat vrouwen een marginale rol hadden aan het oorlogsfront, heeft ongetwijfeld iets te maken met het feit dat ze lang niet op gevechtsposities werden toegelaten. En nog altijd worden vrouwen uit elite-eenheden geweerd.

(5) Van Creveld acht het verder

belachelijk dat vrouwen nooit wettelijk zijn verplicht om voor hun partner te zorgen, laat staan dat zij een bruidsschat betaalden. Vandaag de dag behoren vrouwen inderdaad even verantwoordelijk te zijn voor de kosten van hun huwelijksovereenkomst. En ja, daar horen ook de eerste dates bij. Van Creveld kan echter niet negeren dat de bruidsschat de vrouw tot een bezit maakte. Ze werd een verovering die dat verbond niet zelf kon verbreken, omdat haar echtgenoot voor haar had betaald en gezorgd. Wie dat 'bevoorrecht' noemt, gelooft in sprookjes waarin prinsessen in comateuze slaap of boven in een hoge toren wachten op een eerste kus, om de prins vervolgens te bedanken voor hun nieuw verworven afhankelijkheid.

(6) Het artikel van Van Creveld verwordt al helemaal tot fictie, wanneer hij het leed van prostaatkanker inzet om tegen dat van borstkanker op te bieden. Ik wil hem erop attenderen dat er voor de mannen ook een leuk verzetje is op kanker gebied: in 2013 lieten veel Nederlandse mannen hun snor staan om geld in te zamelen voor prostaatkanker. Een zaak die mij aan het hart gaat, ook al zal ik nooit één van de jaarlijks circa 11.428 mannen zijn die met prostaatkanker worden geconfronteerd.

(7) Als Van Creveld liever niet aan het KWF²⁾ doneert, omdat hij nooit één van de jaarlijks circa 15.000 vrouwen zal zijn die met borstkanker te maken krijgen, is dat zijn goed recht. Maar zijn claim dat de vrouw in medisch onderzoek wordt voorgetrokken, is ronduit onzin. Hij maakt zich kwaad over speciale afdelingen voor vrouwenziekten. Hij zal dan blij zijn om te horen dat

iedere 'neutrale' afdeling, zoals die van hart- en vaatziekten, stiekem een heuse mannenafdeling is. Onlangs publiceerde *NRC Handelsblad* nog over een hoogleraar cardiologie die met moeite geld wist los te weken voor hartonderzoek onder vrouwen. Wat blijkt? Hartkwalen treffen vrouwen anders, maar daar is nooit onderzoek naar gedaan. Het mannelijk lichaam is altijd de norm geweest.

(8) We zijn bezig die eenzijdige focus te herstellen en dat is waar Van Creveld zo van schrikt. Onderwijl wordt de overspelige man ook nog beboet, terwijl de vrouw vrijuit gaat. Ik weet niet of en waar dat het geval is, maar er zijn in ieder geval plekken bekend waar dat zeker niet zo gaat.

Of we moeten die regelmatige berichten negeren waaruit blijkt dat het seksuele leven van een vrouw bestraffing verdient – soms op radicale wijze zoals blijkt uit het boek *Ontoord* van de Pakistaanse Mukhtar Mai³⁾.

(9) Wanneer we zeggen: het gaat slecht met de mensheid, laat het dan niet om specifiek mannen of vrouwen gaan, maar om mensen als Mukhtar Mai, of de door Van Creveld genoemde gegijzelden, de tienduizend uitgemoorde homoseksuelen, de kinderen en partners van moderne Medea's. Laten we ons om hen bekommeren, in plaats van belachelijk haantje-de-voorstegedrag te tonen in het opeisen van ellende. Van Creveld poneert provocatieve stellingen – maar uiteindelijk wil hij niets veranderen, want eigenlijk vindt hij het terecht dat de 'sterkere' man zich opoffert voor vrouwen. De militair expert wil de strijd der seksen niet staken. Zo vooruitstrevend is hij niet. Liever kruipt hij in de rol van sprookjesheld of droomprins.

(10) Het gerammel aan de poorten van de gevestigde orde schudt hem niet wakker. Het irriteert hem slechts
180 in zijn slaap: hij krijgt er nachtmerries van. Liever hoort hij sussende woorden. Van Creveld wil met 'dank je, vriend' worden beloond. Niet om zijn prestaties, maar puur vanwege

185 zijn geslacht. Hij vraagt daarbij om een 'vriendelijke vrouwenstem'. En daar zit de kernangst van zijn stuk: vrouwen zijn hem tegenwoordig (overemancipatie!) niet vriendelijk
190 genoeg. Vrouwen, ze mogen van hun voorrecht genieten, maar alleen als ze lief om zijn toestemming vragen.

naar: Simone van Saarloos

uit: NRC Handelsblad, 19 & 20 oktober 2013

Simone van Saarloos (1990) studeerde filosofie en literatuurwetenschappen. Ze is columnist bij nrc.next.

- noot 1 Simone de Beauvoir (1908-1986) was een Frans filosofe, schrijfster en feministe. Ze is vooral bekend geworden door haar boek *De tweede sekse* waarin ze pleit voor (economische) onafhankelijkheid van de vrouw.
- noot 2 KWF: een Nederlandse organisatie die zich inzet voor de bestrijding van kanker
- noot 3 Mukhtar Mai: een Pakistaanse vrouw die in 2002 door een dorpstribunaal werd veroordeeld tot een groepsverkrachting. Mukhtar Mai bracht de zaak voor de rechter en wist deze – ondanks bedreigingen en voortdurende tegenwerking – uiteindelijk te winnen. Later schreef ze een boek over wat haar is overkomen.

Tekst 2 Vrouwen bevoorrecht? Nee, ze zijn juist bezig met een inhaalslag

Tekst 2 kan in achtereenvolgens drie delen worden onderverdeeld:

Deel 1 Introductie van Van Crevelds 'De bevoorrechte sekse'

Deel 2 Beoordeling van Van Crevelds opvattingen

Deel 3 De inhaalslag van vrouwen

1p **8** Bij welke alinea begint deel 2 'Beoordeling van Van Crevelds opvattingen'?

1p **9** Bij welke alinea begint deel 3 'De inhaalslag van vrouwen'?

Met bijzonder taalgebruik kan een mening versterkt tot uitdrukking worden gebracht.

2p **10** Citeer uit alinea 1 van tekst 2 de twee woordgroepen die dat het duidelijkst tonen.

“de kracht van de man verzwakt de man.” (tekst 2, regels 16-17)
 Van Creveld zou blijkens alinea 2 met deze zinsnede gebruik hebben
 gemaakt van een argument dat ook al bij De Beauvoir te vinden zou zijn:
 “Helemaal nieuw is dit argument niet.” (regels 17-18)
 Een kritisch lezer zou kunnen opmerken dat de gelijkstelling van “de
 redenering van de professor” en de analyse van De Beauvoir niet terecht
 is.

- 1p 11 Met welk argument zou deze kritische lezer zijn mening kunnen staven?
 Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je
 antwoord niet meer dan 40 woorden.

“Maar waar Van Creveld over de werkelijkheid lijkt te willen schrijven,
 schuwt hij het absurde niet.” (tekst 2, regels 64-66)

- 2p 12 Citeer uit het tekstgedeelte van alinea 5 en 6 twee zinsdelen waarin op
 eenzelfde laatdunkende manier over de mening van Van Creveld wordt
 gesproken.

In alinea 4 van tekst 2 vind je een redenering. De functie van elke zin in
 deze redenering kan met behulp van functiewoorden worden weergegeven.

- 3p 13 Noteer het nummer van de betreffende zin en daarachter het juiste
 functiewoord. Je mag een functiewoord meer dan eens gebruiken.
 Kies uit de volgende functiewoorden: afweging, argument, beoordeling,
 gevolgtrekking, hypothese, karakterisering, nuancering, standpunt,
 toegeving, voorbehoud, voorbeeld, voorwaarde, weerlegging.

zin 1	Maar waar ... absurde niet. (regels 64-66)
zin 2	Zo baalt ... werd veroordeeld. (regels 66-69) bij zin 1
zin 3	Die wrok ... kwalijk nemen. (regels 69-70) bij zin 2
zin 4	Historische verhalen ... hedendaagse moraal. (regels 70-72) bij zin 3

In alinea 1 en 2 van tekst 2 wordt negatief geoordeeld over het boek
De bevoorrechte sekse.

- 2p 14 Vat de twee belangrijkste argumenten samen die in de rest van de tekst
 worden gebruikt om die mening te ondersteunen. Geef antwoord in een of
 meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30
 woorden.

2p 15 Welke drie van onderstaande uitspraken zijn in overeenstemming met de inhoud en het doel van tekst 2?

Met deze tekst wordt gepoogd

- 1 aan te geven dat er nog altijd sprake is van ongelijkheid als er gekeken wordt naar de verhouding tussen man en vrouw in de maatschappij.
- 2 de lezers een negatieve mening over het boek *De bevoorrechte sekse* op te dringen door voornamelijk de auteur van het boek in een negatief daglicht te stellen.
- 3 een genuanceerd beeld te schetsen van Van Creveld en zijn boek *De bevoorrechte sekse*.
- 4 een karikaturaal beeld te schetsen van Van Creveld, zodat mensen minder waarde toekennen aan zijn opvattingen over emancipatie.
- 5 lezers ervan bewust te maken dat meer vrouwen protest moeten aantekenen tegen de onjuiste man-vrouwverhouding.
- 6 te betogen dat er in het boek weinig nieuwe standpunten naar voren worden gebracht.

tekstfragment 1

Ook eurocommissaris Viviane Reding kwam in september met een voorstel om vrouwen positief te gaan discrimineren via een wet die bedrijven moet verplichten meer vrouwen aan de top te hebben. Het is te hopen, ook voor vrouwen, dat zij haar zin niet krijgt. Het kan namelijk nooit tot iets positiefs leiden indien mensen op een seksistische manier worden onderscheiden en een voorkeursbehandeling krijgen. Het is ook nog eens beledigend voor vrouwen. Want indien je echt goed bent, waarom zou je dan hulp nodig hebben om een goede baan te krijgen? Daarbij kun je bij dwang niet meer spreken van gelijke geschiktheid van de mannelijke en de vrouwelijke kandidaat.

naar: Carla Wijnmaalen, Diversiteit, maar niet ten koste van kwaliteit

bron: <http://www.liberalemedia.nl>

Laatst geraadpleegd 12 januari 2015

Voor de oppervlakkige lezer lijkt tekstfragment 1 hetzelfde thema te hebben als tekst 2.

2p 16 Welk element wordt in tekstfragment 1 toegevoegd aan de mening van Van Saarloos zoals die blijkt uit tekst 2? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Vragen bij Tekst 1 en Tekst 2

In tekst 2 worden twee standpunten met betrekking tot de stand van zaken van de emancipatie tegenover elkaar gezet: het kennelijke standpunt van Van Saarloos en het veronderstelde standpunt van Van Creveld.

- 2p 17 Benoem per auteur het betreffende standpunt. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.

“In werkelijkheid is de redenering van de professor niets meer dan verkapte borstklopperij: de kracht van de man verzwakt de man.” (tekst 2, regels 14-17)

- 1p 18 Citeer uit het tekstgedeelte van alinea 5 tot en met 8 van tekst 1 één zin die als onderbouwing van dit standpunt gezien kan worden.

“Een zaak die mij aan het hart gaat, ook al zal ik nooit één van de jaarlijks circa 11.428 mannen zijn die met prostaatkanker worden geconfronteerd. Als Van Creveld liever niet aan het KWF doneert, omdat hij nooit één van de jaarlijks circa 15.000 vrouwen zal zijn die met borstkanker te maken krijgen, is dat zijn goed recht.” (tekst 2, regels 114-124)

Een kritisch lezer zou – lettend op wat er staat in de tekst van Van Creveld – kunnen opmerken dat hier sprake is van een drogreden.

- 1p 19 Van welk soort drogreden zou hier sprake zijn?
- A cirkelredenering
 - B hellend vlak
 - C ontduiken van bewijslast
 - D vertekenen van een standpunt

In tekst 1 worden argumenten gebruikt om het centrale standpunt in die tekst te ondersteunen. Een aantal van die argumenten wordt in tekst 2 genuanceerd, ontkracht of weerlegd, een aantal andere niet.

2p 20 Welke twee van onderstaande argumenten worden in tekst 2 genuanceerd, ontkracht of weerlegd? Noteer de nummers.

Nummer	Argument
1	De levensverwachting van mannen is in alle landen lager dan die van vrouwen.
2	Er wordt altijd maar verwacht dat mannen zich opofferen voor vrouwen en niet andersom.
3	In crisissituaties worden vrouwen (en kinderen) als eersten vrijgelaten.
4	Mannen dragen financieel meer bij dan vrouwen aan een relatie tussen man en vrouw.
5	Mannen krijgen in Texas veel vaker de doodstraf opgelegd dan vrouwen.
6	Vrouwen spelen nauwelijks een rol van belang in militaire conflicten.

Uit de teksten 1 en 2 blijken fundamenteel afwijkende visies op hoe de medische wereld omgaat met mannen- en vrouwenziektes. De argumentatie voor beide visies kan worden samengevat met gebruikmaking van onderstaand schema.

- 4p 21 Noteer de twee argumenten uit tekst 1 voor het aldaar ingenomen standpunt en noteer de argumentatie waarmee in tekst 2 het eerste argument van Van Creveld wordt weerlegd. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 60 woorden.

Standpunt (Van Creveld): Er is meer geld en meer aandacht voor vrouwenziektes dan voor mannenziektes.

Argument 1 (Van Creveld):

Argument 2 (Van Creveld):

Weerlegging (Van Saarloos):

Onderbouwing (Van Saarloos):

In tekst 1 worden in alinea 3 en 4 enkele al dan niet vermeende voorrechten van vrouwen genoemd. Op twee van bedoelde voorrechten wordt in tekst 2 kritiek gegeven.

- 4p 22 Neem onderstaand schema over en noteer daarin de twee bedoelde manieren waarop vrouwen volgens tekst 1 worden bevoorrecht. Noteer ook de kritiek daarop zoals verwoord in tekst 2. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 60 woorden.

Bevoorrechting van de vrouw volgens tekst 1	Kritiek uit tekst 2
in alinea 3	
in alinea 4	

Gezag ontstaat niet door strenger te straffen

(1) In de eerste dagen van januari bespreken regeringsvertegenwoordigers traditiegetrouw de incidenten tijdens de jaarwisseling. Men leeft 5 zich daarbij steevast op de bekende wijze uit: ondanks een toename van het aantal incidenten werpt het zero-tolerancebeleid¹⁾ zijn vruchten af, door de inzet van tienduizend politiemensen zijn ernstige onlusten in de 10 kiem gesmoord en als de rechter tweehonderd procent strafverhoging oplegt, komt het wel goed.

(2) Geweld tegen werknemers met 15 een publieke taak is onacceptabel, daar is iedereen het over eens. De laatste jaren neemt de politiek echter wel een heel eigenaardige positie in ten aanzien van deze kwestie. Ze 20 hangt de 'straf helpt'-orthodoxie aan en is ervan overtuigd dat afschrikking werkt. Stapels onderzoeken die het tegendeel aantonen, worden rustig terzijde gelegd.

(3) Illustratief is het project *Veilige Publieke Taak*. Het uitgangspunt daarvan luidt: "Agressief of gewelddadig gedrag tegen werknemers met een publieke taak wordt nooit ge- 30 tolereerd." Werknemers worden dan ook aangespoord elk geval van agressie of geweld te melden. Het ambitieuze programma worstelt met veel problemen. Bij lichtere incidenten is sprake van 'onderregistratie'. 35 Werknemers zeggen dat zij verbaal geweld nooit laten registreren, omdat zij anders 'wel bezig kunnen blijven'. Ook bedreigingen komen lang niet 40 altijd terug in de registraties.

(4) Het Openbaar Ministerie (OM) wordt geacht een driedubbele straf-

eis te hanteren. Een deel van de officieren vindt dit niet langer proportioneel en eist dan ook lang niet 45 altijd een hogere straf. Het OM is in feite een keurslijf opgelegd: het leveren van veroordelingen conform de maximale strafeis. Daarmee wordt 50 een klassiek beginsel van het strafrecht als laatste redmiddel miskend. Bovendien verdraagt zero tolerance zich niet met het rechterlijke streven naar maatwerk. Mogelijk treft beide 55 partijen blaam en heeft de publieke werknemer de burger geprovoceerd. Of het gaat om de eerste overtreding waarvoor je wordt gepakt.

(5) Dan is er nog het probleem van 60 handhaving. Beschikken we wel over de middelen om naleving van 'nooit tolereren' af te dwingen? Kennelijk zijn de tienduizend politiemensen die tijdens oud en nieuw op de been 65 waren, toch niet genoeg. Een term als 'nooit tolereren' moet vooral een ferme, symbolische boodschap afgeven.

(6) In de reële wereld moeten we niet 70 alle vormen van agressief gedrag strafrechtelijk willen afhandelen. Zo horen beledigingen bij het stressvolle, stedelijke leven. Burgers schieten uit hun slof en verliezen 75 tijdelijk hun zelfcontrole. Die vervelende en vaak kwalijke reacties moeten niet worden gecriminaliseerd. Dat is zinloos en geeft bovendien het verkeerde signaal: 'zero friction'²⁾ als 80 publieke norm.

(7) Het ligt voor de hand dat politie en justitie zich richten op zwaardere vormen van agressief gedrag. Maar de strijd tegen agressie in de open-

85 bare ruimte is allereerst een maatschappelijke opdracht. Dat komt neer op revitalisering van alledaags gezag. Gezag duidt op ongevraagd initiatief nemen: een (her)definiëren van een probleemsituatie 'voor' anderen. Je introduceert daarmee ongelijkheid, niet om je formele positie te benadrukken, maar om de verantwoordelijkheid voor het reguleren van gedrag op je te nemen. Je moet je engageren en zeggen: "Dit gaan we niet doen!" Dit 'voorgaan' maakt weinig indruk als brandweerlieden en hulpverleners in de nacht tegenover een dronken en stoned publiek staan. Maar in alledaagse situaties kan het wel degelijk verschil maken: duidelijk zijn, laten zien voor welke zaak, welke normen je staat en wat je gaat doen en wat anderen moeten doen of laten. Ook dan is je mond het sterkste wapen.

(8) We moeten werknemers met een publieke taak meer speelruimte geven. Erkennen dat zij hun werk moeten doen en hen niet bij voorbaat trakteren op tegenspraak. Geen snelle, egocentrische reflexen als 'dat maak ik zelf wel uit'.

115 Conducteurs, hulpverleners of leraren het voortouw laten nemen

tegen onwenselijk gedrag. En dat optreden leren zien als publieke dienstverlening – niet als inbreuk op 'mijn' vrijheid. Dat optreden vereist moreel overwicht en moed, welwillend zijn, maar ook consequent, ervoor zorgen dat het ingrijpen als eerlijk wordt ervaren. Nu heeft gezag in een democratische samenleving een slecht imago. Gezag lijkt synoniem geworden aan 'tegen je zin' en 'opgelegd'. Veel burgers menen dat aanspreken op gedrag een ergerlijke zaak is, omdat 'mij' de wet wordt voorgeschreven. "Wie ben jij om mij te commanderen?" Het besef dat je vrijwillig kunt instemmen met anderen verzoek, leeft bepaald niet.

(9) Deze koudwatervrees voor gezag en de verontwaardigde reacties op inmenging moeten we te boven zien te komen. Niemand is gebaat bij zwakke gezagsdragers. Die kunnen mensen niet helpen, als de nood aan de man is. De 'brutalen' en 'onverschilligen' gaan vervolgens hun gang. Zij eisen het recht van de sterkste op. Onvermijdelijk weerklinkt daarna de roep om repressie en wordt de belijdenis dat straf helpt, weer stevig omarmd door de politiek.

*naar: Bas van Stokkom
uit: NRC Handelsblad, 4 & 5 januari 2014*

Bas van Stokkom (1953) is filosoof en socioloog en is als docent-onderzoeker verbonden aan het Centrum voor Ethiek van de Radboud Universiteit Nijmegen en de sociologiefaculteit van de Vrije Universiteit Amsterdam.

noot 1 zerotolerancebeleid: beleid waarbij elke overtreding wordt bestraft, ongeacht de ernst ervan of de omstandigheden waaronder de overtreding plaatsvond

noot 2 *zero friction*: de opvatting dat ergernissen en conflicten te allen tijde moeten worden voorkomen

Tekst 3 Gezag ontstaat niet door strenger te straffen

“Een term als ‘nooit tolereren’ moet vooral een ferme, symbolische boodschap afgeven.” (tekst 3, regels 65-68)

- 1p 23 Waarom is de boodschap die ‘nooit tolereren’ moet afgeven volgens de tekst vooral symbolisch van aard? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

“Het ambitieuze programma worstelt met veel problemen.” (tekst 3, regels 32-34)

- 3p 24 Noem de vier factoren die volgens de tekst de uitvoering van het project *Veilige Publieke Taak* belemmeren. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 70 woorden.

In tekst 3 worden twee aanbevelingen gedaan voor de bestrijding van openbare agressie. Eén aanbeveling is bedoeld voor de lokale gezagsdragers en de andere is bedoeld voor de burgers.

- 2p 25 Welke twee aanbevelingen zijn dat? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In alinea 9 van tekst 3 wordt een causale keten beschreven. Hier volgen in willekeurige volgorde elementen uit de tekst die onderdeel uitmaken van deze keten:

- 1 dan wordt het recht van de sterkste opgeëist
- 2 de ‘straf helpt’-orthodoxie wint terrein
- 3 er klinkt een roep om repressie
- 4 zwakke gezagsdragers kunnen niet helpen wanneer dat nodig is

- 3p 26 Zet deze vier elementen van bedoelde causale keten in een volgens de tekst logische volgorde. Noteer daartoe de nummers van de zinnen in bedoelde volgorde.

3p 27 Welke drie van onderstaande uitspraken zijn in overeenstemming met tekst 3?

- 1 Burgers moeten zich teweerstellen tegen agressie in de openbare ruimte.
- 2 Inwoners van Nederland moeten meer bereid zijn gezag te accepteren.
- 3 Men moet incidentele vormen van lichte agressie meer door de vingers zien.
- 4 Officieren van justitie moeten meer bereid zijn hogere straffen te eisen.
- 5 Tegen agressie moet strenger worden opgetreden.
- 6 Werknemers met een publieke taak moeten meer bereid zijn de leiding te nemen bij gevallen van agressie in de openbare ruimte.
- 7 Werknemers met een publieke taak moeten meer wettelijke bevoegdheden krijgen om agressie aan te pakken.

De keerzijde van de ‘harde aanpak’

(1) “Alle 89 criminele jeugdgroepen in Nederland moeten binnen twee jaar keihard zijn aangepakt.” En:

5 “Voetbalhooligans de komende jaren in de houdgreep om te voorkomen dat zij rondom voetbalwedstrijden de orde verstoren.” Of: “In het kabinet gaan stemmen op om de voorlopige hechtenis te verruimen, samen met
10 een uitbreiding van het snelrecht.” En dat was alleen de oogst van recente persberichten.

(2) Geen week gaat voorbij of de regering pakt de criminaliteit snoei-
15 hard aan. Dit is al een tijdje aan de gang, want ook onder het vorige kabinet moest de aanpak scherper, harder, hoger, strenger – het strafrecht mag het opknappen. De
20 onzekere burger krijgt zo waar hij voor heeft gestemd: repressie. Bewindslieden willen een zichtbaar, gezaghebbend en doortastend optreden van politie en justitie.

(3) Nu heeft dit overheidsbeleid
25 natuurlijk allerlei onvoorziene gevolgen: soms durft iemand binnen Justitie weleens iets op te schrijven. Dat verschijnt dan in nette vakbladen
30 voor de strafrechtspleging als *Proces* of *Delikt en Delinkwent*. Die sturen nooit persberichten, maar zijn wel de moeite waard. Vaak wordt er geschreven vanuit de dagelijkse praktijk
35 van de repressie, uiteraard ‘op eigen titel’. De hoofdofficier leest mee, nietwaar?

(4) Maar ik ook, en ik geloof m’n ogen niet. Zou het echt zó gaan?
40 Mijn laatste confrontatie met het gezag was een stadswacht die me voor Rotterdam CS berispte, omdat

ik op de stoep fietste. Snel afstappen en “Ja, mevrouw” zeggen. En er
45 verder het mijne van denken. Dat dan weer wel. Dankzij *Delikt en Delinkwent* weet ik dat ‘mierenneuker’ roepen een boete van 650 euro had opgeleverd. Dat is namelijk
50 (verbale) ‘agressie’ tegen een publieke gezagsdrager – het ministerie heeft de strafeis onlangs verdrievoudigd.

(5) De parketmedewerker die het
55 onderzocht, concludeerde dat er sprake is van disproportionaliteit: die boete staat in geen verhouding tot beboeting bij ander strafbaar gedrag. Ook de zerotolerance-aanpak (áltijd
60 vervolgen) schiet z’n doel voorbij: de parketsecretarissen beoordelen deze overtredingen nogal verschillend. ‘Mierenneuker’ had een kans van vijftig procent op een sepot¹⁾. Wille-
65 keur dus.

(6) Dat is echter nog niets vergeleken bij het doolhof dat een Rotterdamse jeugdofficier in *Proces* van april beschrijft. Hij signaleert het bestaan
70 van zó veel wetten en regels dat “zo ongeveer alles is verboden wat je als jongere maar kunt bedenken”. Vooral de regels over verkeer en gedrag op straat vormen “een schier onuitputtelijke bron van bekeuringen”. Op het
75 parket wordt dat ‘hangjeugden’ genoemd: ergens zijn of iets doen wat niet mag. Daarvoor zijn vooral de gestripte scooters die in Rotterdam
80 op straat slingeren, erg geschikt. Dat zijn wrakken, ooit gejat, die nog net kunnen rijden, met een “onafwendbare aantrekkingskracht op sommige jongetjes van een jaar of dertien,

85 veertien". Dat levert een stroom aan
bekeuringen op wegens schuld-
heling, zonder verzekering, helm en
certificaat rijden, op de stoep crossen
et cetera. Deze kinderen verzamelen
90 makkelijk een paar honderd euro
boete, die ze niet betalen of thuis
verzwijgen. Dan gaat het hard.

(7) Deze officier greep in, toen hij via
de reclassering ontdekte dat straffen
95 van tweehonderd euro bij kinderen
makkelijk oplopen tot negenhonderd
euro of meer. Dat leidt tot executie-
verkopingen van de inventaris van
meestal sociaal zwakke gezinnen. De
100 verwerking van al die bekeuringen is
bij Justitie zo georganiseerd dat

niemand overzicht heeft, laat staan
dat iemand controle uitoefent. Dus
wat doet deze jeugdofficier? Hij grijpt
105 in en breekt incassoprocedures af,
soms op het laatste moment. Of de
justitiedeurwaarder het dossier van
deze of gene dertienjarige scooter-
piloot maar wil 'opleggen ter verja-
110 ring'²⁾. Het is een laatste poging van
een geëngageerde officier om
beginselen als 'naar draagkracht' en
'proportionaliteit' overeind te houden.
En om de ondergang van hele gezin-
115 nen door de 'harde aanpak' te voor-
komen. De officier als bewaker van
de spuigaten dus. Zouden ze dat in
Den Haag wel in de gaten hebben?

naar: Folkert Jensma

uit: NRC Handelsblad, 28 & 29 mei 2011

*Folkert Jensma (1957) is een journalist die gespecialiseerd is in juridische
vraagstukken. Hij was van augustus 1996 tot september 2006
hoofdredacteur van NRC Handelsblad.*

noot 1 sepot: beslissing van de officier van justitie om iemand niet langer te vervolgen

noot 2 opleggen ter verjaring: verklaren dat de zaak is verlopen en er om die reden geen
rechtsvervolgning meer plaatsvindt

Tekst 4 De keerzijde van de ‘harde aanpak’

Hieronder volgen enkele woord(groep)en uit alinea 2 van tekst 4:

- 1 “een tijdje”
- 2 “ook”
- 3 “scherper, harder, hoger, strenger”
- 4 “opknappen”
- 5 “repressie”
- 6 “gezaghebbend en doortastend optreden”

1p **28** Uit welke woorden of woordgroepen blijkt in tekst 4 een kritische benadering van “de ‘harde aanpak’”?

- A 1, 2 en 3
- B 2, 3 en 4
- C 3, 4 en 5
- D 4, 5 en 6

In tekst 4 wordt belicht waarom vakbladen als *Proces* of *Delikt en Delinkwent* nuttige bronnen zijn voor wie inzicht wil krijgen in “de ‘harde aanpak’”.

2p **29** Vat samen waarom volgens de tekst deze vakbladen nuttig zijn. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je samenvatting niet meer dan 30 woorden.

In alinea 5, 6 en 7 van tekst 4 komen verschillende bezwaren tegen “de ‘harde aanpak’” en de zware straffen die daaruit voortvloeien aan de orde.

4p **30** Noem vijf van deze bezwaren. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 70 woorden.

“Vaak wordt er geschreven vanuit de dagelijkse praktijk van de repressie, uiteraard ‘op eigen titel’. De hoofdofficier leest mee, nietwaar?” (tekst 4, regels 33-37)

- 1p 31 Waarom wordt er volgens alinea 3 “uiteraard ‘op eigen titel’” geschreven? Omdat de schrijvers van deze teksten
- A alleen dan geloofwaardig overkomen op lezers.
 - B anders in overtreding zijn en dan direct ontslagen worden.
 - C dit soort informatie niet onder pseudoniem mogen publiceren.
 - D zich willen indekken tegen problemen met hun werkgever.

In tekst 4 wordt de (jeugd)officier van justitie de “bewaker van de spuigaten” genoemd. (regels 116-117)

- 2p 32 Leg, gelet op de strekking van tekst 4, beide termen van deze betiteling uit. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

- 2p 33 Formuleer het impliciete advies dat Justitie in alinea 7 van tekst 4 meekrijgt om bij bekeuringen meer recht te kunnen doen aan de principes van “naar draagkracht” en “proportionaliteit”. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.

“Zouden ze dat in Den Haag wel in de gaten hebben?” (tekst 4, regels 117-118)

- 1p 34 Waarom kan er volgens de tekst aan worden getwijfeld of “ze dat in Den Haag” wel beseffen? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

- 2p 35 Welke uitspraak geeft het doel van tekst 4 het beste weer?

De tekst “De keerzijde van de ‘harde aanpak’” wil de lezer

- A ervan overtuigen dat de huidige ‘harde aanpak’ te weinig oog heeft voor de burgers.
- B in staat stellen een afweging te maken tussen voor- en nadelen van de rechtspraktijk die het gevolg is van het ‘harde’ regeringsbeleid.
- C laten zien dat de huidige rechtspraktijk onhoudbaar is als gevolg van het regeringsbeleid van de ‘harde aanpak’.
- D op de hoogte brengen van het ‘harde’ regeringsbeleid en de verharde rechtspraktijk die hiervan het gevolg is.

Vragen bij Tekst 3 en Tekst 4

- 2p 36 Welke uitspraak is waar, gelet op de inhoud van de teksten 3 en 4?
- A In tekst 3 is er wel begrip voor de roep om strengere straffen, maar worden vooral morele bezwaren geuit tegen “de harde aanpak”, terwijl in tekst 4 niet alleen wordt getwijfeld aan het nut van strenger straffen, maar ook praktische bezwaren worden geuit tegen de uitvoering ervan.
 - B In tekst 3 wordt de ‘straf helpt’-orthodoxie afgewezen en wordt meer heil verwacht van een flexibelere burger en een gewetensvolle gezagsdrager, terwijl in tekst 4 wordt gepleit voor meer sociaal gevoel in de rechtspraak.
 - C In tekst 3 wordt geprobeerd aan te tonen dat de overheidscampagne tegen agressief gedrag ten aanzien van publieke gezagsdragers te ambitieus is, terwijl in tekst 4 wordt geprobeerd aan te tonen dat het harde regeringsbeleid leidt tot een oeverloze stroom bekeuringen.
 - D In tekst 3 wordt het regeringsbeleid bekritiseerd aan de hand van sprekende voorbeelden en worden burgers en gezagsdragers opgeroepen te veranderen, terwijl in tekst 4 het regeringsbeleid wordt bekritiseerd en de beleidsmakers worden aangesproken.

In zowel tekst 3 als tekst 4 wordt een standpunt ingenomen ten aanzien van het beleid van het Openbaar Ministerie.

- 2p 37 Benoem de belangrijkste twee overeenkomsten tussen deze standpunten. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

tekstfragment 2

Het soms zeer ruime gebruik van alcohol en drugs maakt het soms moeilijk te onderkennen dat er (door jou) grenzen worden overschreden en dat er dus (tegen jou) moet worden opgetreden. Dat wordt dan niet gepikt. Dit alles verklaart echter niet de steeds heter wordende 'koude boosheid' die wij allen in toenemende mate voelen en soms ook uiten. Boosheid ten gevolge van de vele vaak kleine, maar soms ook grote perversiteiten die ons zijn of worden aangedaan. Een perversiteit is een situatie die ontstaat waar een op zich legitieme of logische set van regels c.q. standaarden of protocollen wordt toegepast in een situatie waar deze niet (meer) passen. Maar zolang wij (moeten) blijven geloven in het adagium 'Als je je aan de regels houdt, gaan de dingen goed', neemt het aantal perversiteiten en dus deze boosheid toe, zonder dat in beeld is te krijgen wat daar de oorzaak van is. (Maatschappelijke) escalatie is hier dan geen onlogisch (politiek) gevolg. En professionals komen zo in de knel tussen wat moet en wat logisch is.

*naar: Hans van der Schaaf als reactie op Bas van Stokkom
bron: www.socialevraagstukken.nl
Laatst geraadpleegd op 15 februari 2014*

- In tekstfragment 2 wordt het begrip 'perversiteit' gebruikt.
- 1p 38 Welk begrip uit tekst 4 komt in betekenis (nagenoeg) overeen met het begrip perversiteit, zoals dat gebruikt is in tekstfragment 2?
- 1p 39 In welk tekstgedeelte wordt een mogelijke oplossing geboden voor het probleem dat in tekstfragment 2 wordt geschetst?
- A in alinea 4 en 5 van tekst 3
 - B in alinea 8 en 9 van tekst 3
 - C in alinea 4 en 5 van tekst 4
 - D in alinea 5 en 6 van tekst 4

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.